

KONZERVACIJA I RESTAURACIJA ARHIVSKE GRAĐE U BOSNI I HERCEGOVINI

Mustafa Dervišević *

UDK: 7.025.3/4:930.253(497.6)

Mustafa Dervišević: Konzervacija i restauracija arhivske građe u Bosni i Hercegovini. Tehnički in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja, Maribor 4/2005, št. 1, str. 341-348.

Izvirnik v bosanščini, izvleček v bosanščini in angleščini, povzetek v angleščini.

U referatu je predstavljeno sadašnje stanje na polju konzervacije i restauracije u arhivima Bosne i Hercegovine i dogovor arhivista Bosne i Hercegovine oko realizacije jasno definisanog strategijskog plana zaštite arhivske građe na području cijele Bosne i Hercegovine.

UDC: 7.025.3/4:930.253(497.6)

Mustafa Dervišević: Conservation and Restoration of Archival Holdings in Bosnia and Herzegovina. Technical and Field Related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings, Maribor 4/2005, No. 1, pp. 341-348.

Original in Bosnian, abstract in Bosnian and English, summary in English.

The paper presents the current situation concerning conservation and restoration in archives of Bosnia and Herzegovina and discusses the agreement of their native archivists for the maintenance to realize a clearly defined strategic plan for the preservation of archival holdings throughout Bosnia and Herzegovina.

TEHNIČKA ZAŠTITA ARHIVSKE GRAĐE PRIJE 1992. GODINE

Početak neke ozbiljnije tehničke zaštite arhivske, ali i bibliotečke građe u Bosni i Hercegovini započeo je otprilike kao i u svim dijelovima bivše Jugoslavije, negdje oko 1970-te godine. U to vrijeme arhivisti, bibliotekari i kustosi su bili dobro organizovani, pa su između ostalog ostvarivali i veoma dobru saradnju i na polju tehničke zaštite arhivske, bibliotečke i muzejske građe.

Ovakva saradnja omogućila je arhivistima, bibliotekarima i kustosima Bosne i Hercegovine da posjećuju svoje kolege izvan Bosne i Hercegovine i tako počnu sticati početna znanja iz oblasti tehničke zaštite papira i srodnih materijala, ali i ostalih nosioca informacija.

Ovoj djelatnosti u arhivima i bibliotekama BiH u to vrijeme počinje se pridavati veća pažnja i na ovim poslovima započinju raditi visoko obrazovani stručnjaci s polja hemije, likovnih i primjenjenih umjetnosti itd. Kako u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Skoplju, Prištini, tako i u Sarajevu u *Narodnoj i Univerzitetskoj biblioteci BiH*, ali i u *Državnom arhivu BiH*, otvara se poseban laboratorij za konzervaciju i restauraciju, a započinje se raditi i mikrofilmovanje vrijednijeg bibliotečkog i arhivskog materijala. Za dvadeset godina rada u ovoj oblasti postiglo se dosta i rezultati su bili zaista

* *Mustafa Dervišević, Istorijski arhiv Sarajevo, Alipašina 19, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina.*

vidljivi. Primjenjivani su razni postupci konzervacije građe, a na mikrofilm je prenesen značajan dio bibliotečke građe, kao i jedan broj arhivskih fondova.

STANJE OPREME ZA ZAŠTITU ARHIVSKE GRAĐE POSLIJE RATA (1995.)

U toku rata 1992-1995.god. veliki dio opreme za konzervaciju i restauraciju je potpuno uništen (primjer *Nacionalna i Univerzitetska biblioteka BiH*), dok je drugi dio zbog neadekvatnog održavanja ili duže neupotrebe zbog nedostatka repro materijala (primjer *Državni Arhiv BiH*) bio u relativno lošem stanju. Uzme li se u obzir činjenica da je ta vrsta tehnike već prilično zastarjela i da je bilo teško nabaviti rezervne dijelove, može se konstatovati da je stanje bilo veoma teško.

Stanje u cijeloj BiH bilo je isto, kada je u pitanju bibliotečka i arhivska građa i sredstva za njenu restauraciju i konzervaciju. Ako tome dodamo da je i jedan dio stručnih lica iz ove oblasti stradao ili napustio zemlju u toku 1992-1995.god. slika bi bila upotpunjena. Uostalom, da se ništa nije desilo, samo da se ostalo pri onom stanju na početku 1992.god. u eri ovako ubrzanog tehnološkog napretka na svim poljima, bilo bi dovoljno razarajuće za bilo kakvu ljudsku oblast djelovanja.

ZAJEDNIČKI DOGOVORI ARHIVISTA BOSNE I HERCEGOVINE

Spori politički dogovori bili su razlog da *Državni arhiv BiH* dugo vremena bude na nekom nejasno riješenom statusu i tako bude onemogućen da djeluje kao centralni arhiv za cijelu BiH. Pri ovakvom stanju, jedan broj arhivista predložio je da u takvom jednom vremenskom vakuumu, *Istorijski arhiv Sarajevo* preuzme tu ulogu, s ciljem okupljanja svih arhivista i njihovog zajedničkog djelovanja, te na taj način anulira nastalu prazninu u djelovanju arhivista BiH. Ovaj prijedlog je prihvaćen od strane službenika ovog Arhiva, tako da se nakon kraćih dogovora prišlo i stvarnoj realizaciji.

Ponovno je pokrenut i zvanični zajednički rad svih arhivista BiH kroz udruženje pod nazivom *Savez udruženja arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, na čelu s predsjednikom *gosp. Sejdalijom Gušićem*, a značio je konačno pokretanje stvari "s mrtve tacke". Ovo strukovno udruženje bilo je najbolji način zajedničkog dogovora i djelovanja i omogućilo je da se na zajedničkim skupovima i savjetovanjima izlože problemi koji se javljaju u arhivima, iznađu odgovarajuća rješenja i kao prijedlozi stručnjaka s ovoga polja prenesu vlastima. Kao rezultat svega ovoga u BiH danas već imamo relativno zadovoljavajuća zakonska rješenja iz domena arhivskog djelovanja, što je jedan od najbitnijih činilaca za konkretno djelovanje. Arhivisti su od vlasti zatražili bolje i prikladnije uslove za svoj rad i smještajne prostore za arhivsku građu. Ovo je čini se urodilo plodom, tako da su već adaptirani mnogi arhivi u BiH i njihovi smještajni prostori.

Tako je *Arhiv BiH* dobio i adaptirao jedan zadovoljavajuće veliki smještajni prostor u Sudu i tako bio u mogućnosti da na adekvatan način, prema arhivskim propisima smjesti veliki dio svojih fondova. U ovome prostoru predviđene su sobe i laboratorije za konzervaciju arhivske građe, što uskoro treba da bude i realizovano.

Istorijski arhiv Sarajevo dobio je nove prostore za svoj rad, a stari smještajni prostori su velikim dijelom adaptirani, tako da je bilo moguće smjestiti veliki dio arhivskih fondova, po arhivskim propisima za smještaj arhivske građe. Takođe je

predviđena i adaptacija prostora za radionice i laboratorije namijenjene za konzervaciju i restauraciju arhivske građe.

Arhiv Republike Srpske, takođe je uspio da uz značajna novčana sredstva dobivena od vlasti Republike Srpske, izvrši skoro temeljitu adaptaciju svoje zgrade i prilagodi je za prihvatanje, obradu i smještaj arhivske građe. I ovdje su predviđeni prostori za konzervatorske i restauratorske radionice i laboratorije.

Ovakav slučaj je i s prostorima *Arhiva unsko-sanskog kantona*, koji je takođe u potpunosti adaptirao svoje prostore za rad arhivskih službenika, a dodatno dobio nove smještajne kapacitete i već ih u potpunosti prilagodio za smještaj arhivske građe.

Sličan slučaj je i s *Arhivom srednjobosanskog kantona*.

Arhiv Vlade Brčko Distrikta BiH uskoro treba da useli u novo izgrađenu savremenu zgradu u potpunosti namijenjenu za Arhiv, izgrađenoj po svim postojećim arhivističkim propisima, s mogućnošću dodatnog smještaja gradske biblioteke i galerije. U njemu su takođe predviđene radionice i laboratorije za konzervaciju i restauraciju arhivske građe.

TEHNIČKA ZAŠTITA ARHIVSKE GRAĐE U BiH POSLIJE 2000-te GOD.

Ovako vidni pomaci na ovom polju, dali su podstrek arhivistima Bosne i Hercegovine da s više elana nastave svoj rad, s krajnjim ciljem, savremenog poslovanja na polju arhivistike i priključenja svojim kolegama arhivistima bivše Jugoslavije, što bi im omogućilo da zajednički djeluju na ovom polju i tako "idu u korak" s europskim kretanjima i dostignućima u oblasti arhivistike.

Šta se već dešava u arhivima BiH kada je u pitanju konretan rad na konzervaciji arhivske građe?

Prva koja je ozbiljnije krenula s ovim poslom, bila je *Gazi Husref-begova biblioteka*, najstarija ustanova ovakve vrste na prostorima Balkana osnovana 1536. god.. U ovoj biblioteci adaptirani su prostori za smještaj konzervatorsko-restauratorskih radionica i laboratorija i u potpunosti opremljeni savremenom opremom za restauraciju i konzervaciju. Dodatno je opremljen i prostor za mikrografiju namijenjenim za mikrofilmovanje arhivske i bibliotečke građe. Njeni uposlenici koji su se vratili iz svjetskih centara za restauraciju i konzervaciju mogli su odmah da počnu obavljati poslove vezane za tehničku zaštitu arhivske i bibliotečke građe. Ovakav sistematski rad, precizno je usmjeravao iskusni direktor ove biblioteke, *Mag. Mustafa Jahić*, omogućujući stručnim licima ove biblioteke da u potpunosti mikrofilmuju najznačajniju građu ove biblioteke. Uporedo s mikrofilmovanjem rađena je i digitalizacija arhivske i bibliotečke građe, tako da sada postoji zapis kompletne bibliotečke građe pohranjen i na savremenim nosiocima informacija. Konzervatori i restauratori su takođe započeli svoje poslove. Ovdje treba pomenuti i vrlo vrijedne bibliotekare koji su prišli temeljitoj obradi ove građe poštujući sve bibliotečke principe za njenu obradu, da bi je pohranili kao poseban zapis uz pomoć bibliotečkog računarskog programa.

Iako u veoma nezavidnoj situaciji u kojoj se našla *Nacionalna i Univerzitetna biblioteka BiH*, njen direktor *Dr. Enes Kujundžić*, uspio je iznaći sredstva za adaptaciju devastirane zgrade koju je ova biblioteka dobila kao neku vrstu supstitucije za njenu potpuno uništenu prijeratnu zgradu. Sav prostor je u potpunosti

adaptiran i prilagođen radu jedne relativno moderne biblioteke. Prostori u kojima je sada smještena bibliotečka građa sasvim su prilagođeni osnovnoj namjeni smještaja bibliotčke građe. Obrada ove građe vrši se putem računarskog programa COBIS. Kada je u pitanju konkretan rad na tehničkoj zaštiti bibliotečke građe, prvo se prišlo edukaciji službenika ove biblioteke. U svjetski poznate centre za konzervaciju upućeni su oni koji su određeni da se bave ovim poslom. Nakon njihovog povratka u biblioteku, čekao ih je posebno izgrađen prostor za njihov rad, s kompletnom savremenom opremom za konzervaciju, kao i spremna i opremljena radionica za knjigovezačke radove. Sve ovo bila je donacija Vlade Španije. Danas se ovdje u potpunosti realizuje veliki dio konzervatorskih operacija, a obavljaju se i mnogi knjigovezački radovi za koje ova biblioteka ima stalnu potrebu.

Zemaljski muzej BiH, osnovan 1888. god., takođe nastoji da uradi nešto slično, ali zbog složenosti konzervatorsko-restauratorskih poslova u jednoj ovakvoj instituciji poslovi na ovom polju idu nešto sporije. U adaptiranoj zgradi, ponovno se nastoje oživjeti konzervatorske radionice, sto istina ne ide tako brzo, kako bi to željela direktorica ovog muzeja *Dr. Aiša Softić*, ali ono što je veoma značajno, ovdje već postoji visoko obrazovani kadar za obavljanje konzervatorsko-restauratorskih poslova.

Tako su biblioteke bile prve ustanove koje su krenule s tehničkom zaštitom svoje građe.

Slijedili su ih arhivi ubrzano se priključujući u ovom poslu, želeći nadoknaditi izgubljeno vrijeme. Već je dosta toga učinjeno, ali i dosta toga ostalo da se učini.

Arhiv BiH, kao centralna i vodeća institucija u BiH, polako preuzima vođstvo među arhivima BiH, nastojeći time da usmjerava ostale i daje im osnovne upute, kako sistematski prići rješavanju predstojećih zadataka i obaveza. U tom nastojanju ova institucija sada ima podršku i vlasti, ali i stranih donatora. Ponovno su uspostavljene veze s međunarodnim arhivističkim organizacijama, a na bosanski jezik prevode se međunarodna pravila i propisi koji uskoro trebaju biti dostupni svakom arhivisti u BiH.

Postoji želja da nakon pristizanja kompletne restauratorsko-konzervatorske opreme, ovo bude i centralno mjesto za konzervaciju i restauraciju najznačajnijih arhivskih dokumenata u BiH. Ovo bi sigurno olakšalo muke arhivistima BiH, jer se može očekivati da se ovdje u izvjesnom obliku formira i centar za konzervaciju u kojem bi se mogla obavljati obuka za stručna lica iz ove oblasti, što bi bila velika i olakšica i ušteda u novcu svim arhivistima BiH. Na osnovu već utvrđenog programa, direktor ove ustanove *Mag. Šaban Zahirović* očekuje da krajem marta 2005. god. bude postavljena oprema za mikrofilmovanje. Rad na ovoj opremi ne bi bila novost u ovoj ustanovi, jer su se i prije 1992. god. ovakvi poslovi ovdje obavljali.

Na listi opreme koja treba da stigne, može se vidjeti da su to najsavremeniji uređaji japanske firme *Mitsubishi* (mikrografička kamera 16 i 35 mm, projektor, mikrofilmski procesor, kontrolna jedinica, jedinica za razvijanje mikrofilma, transformer, mikrofilmski duplikator, mikrofilmski čitač, mikrofilmski printer, skener, univerzalni arhivski ormarić, mikrofilmski kabinet, densitometer, light-meter, repromaterijal itd.). Kako se iz prethodnog može vidjeti, *Arhiv BiH* ponovo će biti ustanova koja će s najsavremenijom opremom za mikrofilmovanje koja se trenutno proizvodi u svijetu, moći da istog trenutka nakon njenog postavljanja krene s mikrofilmovanjem veoma značajnih arhivskih fondova. Duplikator mikrofilma omogućiti će da se osim originala izrade i dvije uobičajene kopije, kako je to i prije

ovdje rađeno, jedna tzv. korisnička i druga koja će se izmjestiti izvan sjedišta ove ustanove i pohraniti u odgovarajuća spremišta. Mikrofilmski printer omogućiti će korisniku da nakon pregleda mikrofilmskog materijala na mikrofilmskom čitaču, po potrebi odmah dobije kopiju dokumenta za koji bude, eventualno zainteresovan. Uzmemo li u obzir činjenicu, da uz navedenu opremu dolazi i skener, eto mogućnosti da se sav materijal prilikom mikrofilmovanja, uporedo pohrani i u digitalnom obliku na najsavremenijem nosiocu informacija i na taj način omogući najbrži poznati pristup informaciji korisnicima u cijelom svijetu. Kada se vidi da uz ovu opremu stiže i najsitnija dodatna oprema, uključujući i potrebni repro materijal, ne treba sumnjati da će prvi rezultati biti vidljivi već 2005. god. U pravom smislu riječi ovaj analogno-digitalni ili češće nazivan hybridni sistem, u potpunosti je donacija vlade Japana vrijedna 125.000 €. Na kraju da pomenemo da je u adaptiranim prostorima ovog Arhiva takođe već sve pripremljeno za postavljane opreme za konzervaciju, uključivo onu za "masovnu konzervaciju" njemačke firme "Neschen".

Arhiv Federacije BiH već nije u takvoj prilici da uskoro očekuje konkretan rad na tehničkoj zaštiti arhivske građe, ali direktorica ovog Arhiva, *g-dja Amira Šehović*, već dokazani entuzijasta i na ovom planu počinje da vrši ozbiljne pripreme. U toku je prevođenje relevantnih propisa iz ove oblasti, nabavka potrebne literature, a stručna lica za mikrografiju već su spremna da započnu rad na ovakvoj vrsti opreme za koju se nadaju da će stići i u ovaj Arhiv.

U drugom entitetu BiH, **Arhiv Republike Srpske** i njegova direktorica *g-dja Ljiljana Radošević*, u sasvim su drugačijoj situaciji. Već spremna stručna lica s nedavno obavljenom obukom iz konzervacije očekuju opremu koju za njih treba da odabere nabavljač, kojemu stoji na raspolaganju 30.000 € za takvu vrstu opreme. Ova novčana donacija stigla je u Banja Luku, kao rezultat međunarodnog konkursa za koji su se temeljito pripremili naše kolege arhivisti Republike Srpske, veoma ozbiljno shvatajući da su ovo "zadnji vozovi" koji se ne smiju propustiti.

Prema zajedničkom dogovoru, obavljenom na Vlasiću kraj Travnika, u ovom Arhivu će se za sada ići "samo" na realizaciju programa konzervacije, dok će vjerovatno, kao i drugi arhivi iz BiH, usluge mikrofilmovanja koristiti u Arhivu BiH, naročito sada kada su pooštrene mjere iznošenja ovakve vrste materijala izvan granica BiH. Koordinator po ovom pitanju, nastoje nametnuti ovom Arhivu svoju ideju da se obavezno formira i jedna priručna knjigoveznica, kao nezaobilazna radionica svakog arhiva. Kada je u pitanju digitalizacija arhivske građe u ovom Arhivu, ona je uskoro vrlo izvjesna. Ovdje se svakako treba dodati da su arhivisti iz Banja Luke prihvatili ideju zajedničkog rada na ovom polju i da su i po ovom pitanju naši dogovori, bilo direktni ili putem telefona, skoro svakodnevni. Ova činjenica svakako nije bez značaja i uveliko svima olakšava rad.

Kada je u pitanju **Arhiv Vlade Brčko Distrikta BiH**, svi mi skoro da "ostajemo bez daha". Samo prije dvije-tri godine na "okruglom stolu", kojeg su organizovali arhivisti Sarajeva, povodom nastalih problema oko primanja građe u vremenu sveopćih tranzicija, sadašnji rukovodilac ovog Arhiva, *gosp. Anđelko Terzić*, iznio je podatak da ni minimalne plate koje trebaju da prime samo dvojica uposlenika ovog Arhiva (njegov kolega i on) nisu redovne, a da se ne govori o nekim prostorijama namijenjenim za Arhiv, ili o tome da bar postoje neke naznake da će se to uskoro desiti. Gosp. Anđelko Terzić i njegov kolega su ipak još uvijek u ovom Arhivu i samo zahvaljujući nekoj samo njima znanoj upornosti i istrajnosti, desilo se zaista pravo čudo. Ovaj isti gosp. Anđelko Terzić, danas hoda s CD-om na kome je kompletan prikaz potpuno nove, savremene i specijalno za Arhiv namijenjene i izgrađene

zgrade, vrijedne 1.000.000 €, na čijoj su realizaciji, poštujući sve arhivske principe ovog vremena, radili mnogi stručnjaci s polja arhivistike iz BiH, ali i izvan nje. Sada već brojna ekipa arhivista ovog Arhiva, spremno očekuje useljenje u novu zgradu, u čiji interijer treba da se uloži već spremnih dodatnih 1.000.000 €. Kako sada stoje stvari, očekivati je da ovaj Arhiv bude uzor svim drugim u BiH. Arhivisti iz drugih arhiva BiH s razlogom zavide svojim kolegama iz Brčkog, ali iskreno se raduju da se i ovakve stvari dešavaju arhivistima BiH.

Istorijski arhiv Sarajevo, na čije je čelo prije četiri godine došao direktor *gosp. Sejdalija Gušić*, pokazao je da bi mogao biti vodeći arhiv u BiH kada je u pitanju tehnička zaštita arhivske građe. Istina, u zadnje vrijeme počeo je lagano zaostajati kada je u pitanju realizacija zacrtanih planova na polju konzervacije. Jednostavno, desilo se to da nije imao podršku odgovarajućeg kantonalnog Ministarstva, čija je pomoć bila neophodna da bi se riješili osnovni problemi adaptacije zgrade u kojoj se čuva arhivska građa i koja bi uz izvjesna materijalna ulaganja mogla da se osposobi i za obavljanje mnogih poslova u arhivu, a posebno restauratorsko-konzervatorskih.

Ono što je bilo u mogućnosti uposlenika ovog Arhiva učinjeno je uz mnoga odricanja, bilo materijalna, bilo ona koja se tiču skoro svakodnevnih dodatnih angažovanja na radu. Rezultati nisu izostali. Tako danas ovaj Arhiv ima svoj novi "Vodič" u pisanom obliku, izdat kao posebna publikacija, a isto sve i u digitalnom zapisu, što omogućuje mnogobrojnim korisnicima arhivske gradje ovog Arhiva, da preko posebnog web site, na kojem se nalaze i mnoge druge interesantne i zanimljive informacije, vrlo lako i jednostavno iz bilo kojeg dijela svijeta, vrše pretragu po bogatim arhivskim fondovima ili da dodatno postavljaju svoja pitanja. U Arhivu je doslovice primjenjena nova krilatica "jedan uposlenik - jedan kompjuter". Lokalni Network profunkcionisao je prije dvije godine i već mnogi podaci nalaze se u zajednicki formiranoj bazi podataka.

Savremenim skener uređajem, koristeći arhivski software "ZyLAB", u okviru "pilot programa" prebačen je jedan arhivski fond u digitalni zapis. Posao ove vrste nastavljen je s digitalnim kamerama i na taj način digitalizovana je skoro kompletna orijentalna zbirka, jedna od najvrednijih u BiH. Pored originala izrađene su i dvije kopije, jedna koja je izmještena izvan sjedišta Arhiva i druga korisnička, pohranjena na externom hard-disku. Započeti poslovi na zaštiti dokumenata novijeg datuma, metodom laminacije su u ovom trenutku prekinuti. Trenutno direktor ovog Arhiva čini sve napore kako bi se animiralo kantonalno Ministarstvo nadležno za ovaj Arhiv, da konačno zauzme odgovarajući stav za rješavanje problema oko adaptacije postojeće zgrade, ali i odobrenja za dodatni budžet. Ovim bi trebalo da se riješi već odavno goruće pitanje nedostatka stručnih kadrova u ovom Arhivu, koji danas radi sa svega 50 % predviđenih uposlenika. Dok se ne riješe ovi osnovni problemi, ovaj Arhiv teško da može računati na neki napredak po pitanju konzervatorskih poslova.

Vidan napredak na ovom polju bilježi *Arhiv tuzlanskog kantona*, čiji direktor *Mag. Izet Šabotić*, nastoji da u ovaj Arhiv uvede savremene metode konzervacije arhivske građe. U ovom smislu nabavljen je savremeni uređaj za oprušivanje i čišćenje arhivskih dokumenata svjetski poznate firme "Heraeus", koja se specijalizovala za izradu sigurnosnih ormarića za rad s materijama, na kojima su prisutni izuzetno štetni mikroorganizmi. Uz pomoć ovakvog uređaja otklanjaju se biološke štetočine, a nakon toga arhivska građa se posebno zaštićuje dodatnom zaštitom i smješta u specijalno izrađene arhivske kutije, kojima se nastoji što je moguće više zaštititi arhivska građa od svih onih negativnih uticaja kojima je izložena

u skladišnim prostorima. U ovom Arhivu ovi se prostori nastoje urediti shodno postojećim arhivskim propisima koji regulišu pitanja zaštite arhivske građe, s tendencijom njihovog daljeg osavremenjavanja. Prostori su takodje opskrbljeni i s modernim isušivačima vlage, a tako pohranjena arhivska građa postepeno se mikrofilmuje i u tom obliku nastoji dati na korišćenje, u koje svrhe je nabavljen i moderni mikrofilmski čitač. Tako je sada ovaj Arhiv jedini u BiH u kojem se trenutno vrši ono što bi se moglo podvesti pod pojam konzervacije, tj. adekvatne zaštite arhivske građe, s ciljem da se što je moguće više produži njen vijek trajanja.

Arhiv Unsko-sanskog kantona u Bihaću, kojeg veoma uspješno vodi direktor *Mag. Fikret Midžić*, do sada je morao da rješava probleme smještajnih kapaciteta, tako da osim osnovne brige u smještajnim prostorima i nabavke isušivača vlage, realno se nije moglo više učiniti.

Da bi se omogućilo korišćenje građe ovog Arhiva nastojalo se prići digitalizaciji određenih fondova. Na taj način već je na CD prebačena zbirka karata, što se pokazalo veoma uspješnim. Nabavljeni skeneri će i dalje služiti ovoj svrsi i na taj način će se pokušati sačuvati informacija pohranjena na papir. U ovom Arhivu su svjesni teške privredne situacije u njihovom kantonu i trenutno ne očekuju veću novčanu potporu za svoj rad, ali ipak ne odustaju od samoinicijativnog angažovanja kada je u pitanju modernizacija rada u Arhivu.

Slične probleme ima i *gosp. Branko Golub* iz Travnika. **Arhiv srednjobosanskog kantona** na čijem je čelu, takodje još uvijek ima izvjesne probleme oko smještaja i adaptacije postojećih prostora. Međutim, svjestan da će se i problemi tehničke zaštite uskoro morati rješavati i u ovom Arhivu, uposlana su stručna lica koja će predložiti najadekvatnija rješenja na ovom planu.

Mlada biološičarka koja se trenutno bavi problemima patologije arhivske građe, treba da bude osoba koja će svoje savjete pružati i ostalim arhivima u BiH, koji takodje imaju problema s "oboljenjima" papira.

Arhiv hercegovačko-neretvanskog kantona - županije iz Mostara, odnosno direktor ovog Arhiva *Mag. Edin Čelebić* sa svojim saradnicima, takodje imaju planove vezane za konzervaciju arhivske građe, a kao i kod drugih arhiva, vjerovatno će se prvo izvršiti digitalizacija arhivske građe, kako bi se osiguralo da informacije koje su sada pohranjene na papiru budu sačuvane u bilo kojem obliku, a naredna faza vjerovatno bi bila istinska konzervacija originalnog nosioca informacija.

ZAKLJUČAK

Ovaj referat je pokušaj da se prikaže trenutno stanje u arhivima BiH kada je u pitanju rad na konzervatorsko-restauratorskim poslovima. Nadam se, da je na osnovu iznešenog moguće sagledati pravo stanje i uočiti da se ponovo krenulo tako reći od same "nule", s veoma velikim uvjerenjem da će poslovi u ovoj arhivskoj djelatnosti biti vidljivi već u ovoj godini, a stvarni početak da ipak nije moguć prije 2006. god.

SUMMARY

CONSERVATION AND RESTORATION OF ARCHIVAL HOLDINGS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Due to the destruction of conservation and restoration facilities as a consequence of the 1992-1995 war, as well as to the obsolete state of equipment or brain drain, Bosnia and Herzegovina archives suffered a general interruption in conservation and restoration work, that accelerated the increase of decay of very valuable archival documents. All archivists were aware of the alert and at their consultation meetings they decided to start a joint action with a clearly defined strategic plan for the preservation of archival holdings throughout Bosnia and Herzegovina. Due to a scarcity of funds no mistakes were to be made. Thus they started with highly systematic preparations with regard to the training of qualified personnel, to the mode of preservation of archival documents and the procurement of expensive modern technical equipment. Very intensive preparations are carried out currently (training of personnel and procurement of technical equipment), whereas the realization of the preservation of archival holdings is expected to begin in all Bosnia and Herzegovina archives at the end of 2005.

Mustafa Dervišević po vokaciji historičar, uposlenik je Istorijskom arhivu Sarajevo na mjestu šefa Odjela za zaštitu i korištenje arhivske građe, gdje se kao konzervator s međunarodnim certifikatima brine o zaštiti arhivske građe. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1980. god. na Odsjeku za komparativnu književnost i bibliotekarstvo.